

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ ВО СКОПЈЕ
ПРАВОСЛАВЕН БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ
„СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“, СКОПЈЕ

СЛОВАТА И СЛОВОТО
Зборник на трудови од Третиот
Светиклиментов научен собир
(2019)

СЛОВАТА И СЛОВОТО
Зборник на трудови од Третиот
Светиклиментов научен собир (2019)

Издавач:
Православен богословски факултет
„Свети Климент Охридски“ – Скопје

Главен уредник:
Ѓоко Ѓорѓевски

Технички уредник:
Милан Ѓорѓевиќ, ереј

Лектура и компјутерска подготовка:
Зорица Велкова

Дизајн на корица:
игумен Агатон Апостоловски

Печат:
Контура – Скопје

Тираж:
100 примероци

СЛОВАТА И СЛОВОТО

Зборник на трудови од Третиот
Светиклиментов научен собир
(2019)

Виктор Недески

**„ЕДНАТА ВОПЛОТЕНА ПРИРОДА НА БОГА СЛОВОТО“
- ОД АПОЛИНАРИЈ ЛАОДИКИСКИ
ДО СВЕТИ КИРИЛ АЛЕКСАНДРИСКИ**

Првиот вселенски собор (325 г.) јасно ја изложил и утврдил догматската вистина за второто лице на Света Троица, односно го потврдил учењето дека Господ Исус Христос е совршен Бог, едносуштен со Отецот, кој стана човек за да пострада, да биде распнат и да воскресне. Со ова соборот дал одговор на зловерието на Ариј, но истовремено не го утврдил начинот на кој се случило соединувањето на божествената и човечката природа во воплотениот Син и Слово Божјо за спасение на човечкиот род¹. Така, веднаш било поставено прашањето за потполноста на човечката природа на Исус Христос од страна на аријанистите аномејци, кои тврделе дека Словото примило само „бездушното тело“, односно во човекот го зазелo местото на душата, за на овој начин да ги оправдаат природните страсти (жед, глад) кои ги имал Христос². Прашањето за потполноста на човечката природа на Господ Исус Христос се обидел да го реши Аполинариј Лаодикиски.

Аполинариј се родил во 312 г. во Лаодикија, се стекнал со значајно философско образование, но паралелно ги изучувал и филологијата и теологијата. Се стекнал со толку добро образование што со широките знаења се споредувал со Кападокиските отци, свети Василиј Велики и свети Григориј Назијанзин³.

Иако напишал многубројни дела, тие не се сочувани, со исклучок на некои фрагменти, поради неговите еретички учења. Но, многу од

¹ В. I. Феида, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήνα 1992, 581.

² В. I. Феида, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήνα 1992, 581.

³ Φιλοστοργίου, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Η-11.

неговите творби се распространувале под имињата на свети Григориј Неокесариски Чудотворец, свети Атанасиј Велики и на Римските папи Феликс и Јулиј⁴. Карактеристична е фразата на Аполинариј: „едната воплотена природа на Бога Слово“, која е наведена во неговото исповедание до Јовијан⁵.

Оваа фраза широко е употребувана од страна на свети Кирил Александриски, кој според мислењето на повеќето истражувачи, ја сметал за фраза на свети Атанасиј Велики. На оваа спорна фраза, свети Кирил ѝ дава православно толкување, ослободувајќи ја од какво било аполинаристичко учење. Така, Аполинариј со оваа фраза кажува дека Синот и Слово Божјо за време на Неговото воплотување примил само тело и бесловесна човечка душа, а местото на словесната душа или умот го зазел Божјото Слово⁶. Различно од него, свети Кирил ѝ го давал значењето дека едно е лицето на воплотеното Слово, сакајќи да каже дека, како што кај човекот двете природи – душата и телото – стануваат една природа со соединувањето, односно претставуваат едно лице, така се случува и во Исус Христос⁷.

Свети Кирил се родил во 380 г. во Александрија. Се стекнал со одлично образование и многу рано се замонашил. Како претставник на Александриската теолошка традиција, во своите дела особено го користел алегорискиот метод, а се покажал како голем противник на Несториј. Некои истражувачи го споредуваат со свети Атанасиј Велики, кој се борел против Ариј и неговото учење. Во борбата со учењето на Несториј, според кое во Христос се случило просто соединување на двете природни личности, а не на двете природи или на двете ипостаси, свети Кирил бил принуден да го изедначи значењето на термините „природа“ и „ипостас“, без притоа да ја негира утврдената нераскинлива врска помеѓу термините „ипостас“ и „лице“⁸.

⁴ X. Παλαδοπούλου, *Ο Άγιος Κύριλλος Αλεξανδρείας και τα συγγράμματα του Απολλινάριου*, Αθήνα 1960, 461.

⁵ „μία φύσις του Θεού λόγου σεσαρκωμένη“ J. Dräseke, *Apollinaris, Bishop of Laodicea*, Leipzig 1892, 337, 1, 9; H. Lietzmann, *Apollinaris von Laodicea und seine schule*, Tübingen 1904, 179, 2-3; PG 26, 26.

⁶ B. I. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα 1992, 585.

⁷ Π. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία, τόμος Δ΄*, Θεσσαλονίκη 1989, 371.

⁸ B. I. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήνα 1992, 599.

Во продолжение, ќе навлеземе подлабоко во теологијата на овие двајца мажи, за да видиме како го разбирале вочовечувањето на Исус Христос и на која теолошка основа ги поставувале своите ставови.

– Аполинариевото разбирање на фразата

Спротивно на православните отци, кои врз основа на правилната теолошка логика, учеле дека вочовеченото Слово било совршен човек – плот или тело обдарено со бесловесна и словесна душа, Аполинариј го развивал ставот дека плотта не е совршен и целосен човек. Своето учење го формирал врз основа на Аристотеловата теорија, обидувајќи се да ги побие аријанството и антиохиското посинување⁹.

Со цел да ги побие ставовите на радикалните аријанци – аномејците, кои го засновале своето учење на дихотомијата на човекот составен од тело и душа и на тој начин го објаснувале вочовечувањето на Христос, Аполинариј се свртел кон неоплатонистите. Неоплатонистите водени од платонската поделба на словесна и бесловесна душа, формирале трихотомна теорија, според која човекот се состои од три дела: словесна душа или ум, бесловесна душа и тело¹⁰.

Така, врз основа на трихотомната поделба на човекот на тело, душа и ум, и истовремено потпирајќи се на Аристотел, кој вели дека „не е можно од двете да стане едно или од едно да станат две“¹¹, учел дека Христос бил совршен Бог, но не и совршен човек. Имено, учел дека за време на вочовечувањето на второто лице од Света Троица, Синот и Слово Божјо ги примил само телото и бесловесната душа од човекот, без словесната и слободна душа (ум, дух), чие место го зазелo Слово Божјо¹².

Како резултат на неговото негирање дека Исус имал и словесна душа, Аполинариј, за разлика од православните отци, не можел филозофски да објасни дека Христос имал две природи – божјата и човечката. Од друга страна, човечката природа се подразбирала секогаш со-

⁹ П. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία, τόμος Δ΄*, Θεσσαλονίκη 1989, 530.

¹⁰ „τινές μεν ω έστι και Πλωτίμος, άλλην είναι την ψυχήν και άλλον τον νουν δογματίσαντες, εκ τριών τον άνθρωπον συνεστάναι βούλονται, σώματος περί ψυχής και νου. Οίς ηκολούθησε και Απολλινάριος ο της Λαοδικείας γενόμενος επίσκοπος“. Νεμέσιος Εμέσσης, *Περί φύσεως ανθρώπου* PG 40, 504.

¹¹ „αδύνατον γαρ είναι εκ των δύο εν η εξ ενός δύο γενέσθαι“ *Μεταφυσικά* 1039 α, 9-10

¹² Ι. Καρμίρη, *Τα δογματικά και συμβολικά μνημεία της ορθοδόξου καθολικής Εκκλησίας*, Αθήνα 1960, τ. Α, 70

единета со словесна душа, за според Аристотел, човекот да биде „ζῶον εὐτελές“. Исто така, Аполинариј не само што го негирал постоењето на две лица во Христос, како што прават и православните отци, туку го негирал и постоењето на две природи, забележувајќи дека вочовечниот Христос имал една природа или суштина и дека во Исус постои „една воплотена природа на Бога Словото“¹⁵.

Оваа своја теорија ја темелел на извадокот од посланието до Филипјаните на апостолот Павле: „но се истошти Себеси, земајќи лик на слуга и се изедначи со луѓето и по изглед се покажа како човек; Сам Себе се понизи, послушен сè до самата смрт“¹⁴, но и на поздравот на свети Павле кон Солуѓаните: „А Сам Бог на мирот да ве освети наполно во сè, и целиот ваш дух и душата и телото да се запазат без порок за доаѓањето на нашиот Господ Исус Христос!“¹⁵. Затоа учел дека во Исус Христос се случува соединување на совршената божествена природа со осакатена човечка природа, бидејќи „ако совршениот Бог станал и совршен човек, тогаш би биле две природи – една на Синот Божји и една на посвоителот“¹⁶, но и „две совршени нешта не може да станат едно“¹⁷.

Аполинариј постојано потенцирал дека предвечниот Христос при своето воплотување ја сочувал божествената суштина и не ја прифатил целата човечка природа¹⁸. За соединувањето на божественото и човечкото во Христос ги користел термините „суштинско соединување“ (ἕνωσις οὐσιώδης), „природно соединување“ (ἕνωσις φυσική), „Божјо и човечко мешање“ (Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου μεῖξις), „сложена природа“ (φύσις σύνθετος) итн. Така заклучил дека во Христос постои само божествената природа, што го довело до монофизитство. И навистина, аполинариевото учење смета дека човечката природа на Христос е осакатена од божествената.

¹⁵ „μία φύσις του Θεού λόγου σεσαρκωμένη“ J. Dräseke, *Apollinaris, Bishop of Laodicea*, Leipzig 1892, 337, 1, 9; H. Lietzmann, *Apollinaris von Laodicea und seine schule*, Tübingen 1904, 179, 2-3.

¹⁴ Фил. 2, 7-8.

¹⁵ I Сол. 5, 23.

¹⁶ „ει ανθρώπω συνήφθη ο Θεός τέλειος τελείω, δύο αν ήσαν εις μεν φύσει υιος Θεού, εις δε θετός“ Григорίου Νύσσης, *Προς Ευνόμιον αντιρρητικός* 5, PG 15, 685.

¹⁷ „δύο τέλεια εν γενέσθαι ου δύναται“ Μ. Αθανασίου, *Λόγος Α' περί σαρκώσεως του Κύριου κατά Απολλινάριον*, PG 26, 1172.

¹⁸ J. Dräseke, *Apollinaris, Bishop of Laodicea*, Leipzig 1892, 344 II, 29-32; H. Lietzmann, *Apollinaris von Laodicea und seine schule*, Tübingen 1904, 188 II, 2-4.

Аполинариј за да го избегне монофизитството ги користи примерот на огнот и железото за да зборува за соединувањето на Бога со плотта, велејќи дека како што огнот не ја менува природата на железото, така и телото не трпи никаква промена соединувајќи се со божеството¹⁹. Користејќи ја така стоичката мисла, тврдел дека со соединувањето, ниту Словото, ниту телото не било уништено или изменето. Па како е можно да имаме целосно тело? На ова прашање Аполинариј одговара користејќи го терминот квалитет наместо природа. Од друга страна, природата се поистоветува со суштината. Во случајот со Христос, одушевеното битие се именува една природа; кај човекот душата и телото даваат едно одушевено битие. Христос примајќи човечко тело се соединува со човекот без разумната душа на човечката природа, туку само со бесловесната душа (која постоела во телото на Адам)²⁰. Доколку во човечкото тело постоел умот, како „владетел“ немало да ја промени својата волја. Така, како автономна ипостас, при соединувањето со Божјиот Ум (Словото), би се спротивставил на Божјиот Ум²¹, или како што дословно вели Аполинариј: „Невозможно е две разумни и волеви нешта да живеат заедно, зашто ќе се борат едно против друго за својата волја и дејство. Затоа Словото не прими човечка душа, туку само семе Аврамово, а праобраз на храмот на телото Исусово беше Соломоновиот храм кој немаше душа, ум и волја“²².

Следствено, со учењето за „природното соединување“ на волевиот Божји Ум со непотполниот човек во Христос, Аполинариј отстранувал еден дел од човечката природа, која без словесната душа не можела да го потврди своето природно лице, па така го истакнувал личносното единство на Христос²³, „соединувањето на Бога со човечкото тело“²⁴.

¹⁹ J. Dräseke, *Apollinaris, Bishop of Laodicea*, Leipzig 1892, 366 II, 9-13; H. Lietzmann, *Apollinaris von Laodicea und seine schule*, Tübingen 1904, 128 II, 238.

²⁰ H. A. Wolfson, *The Philosophy of the Church Fathers, v. 1. Faith, Trinity, Incarnation*, Harvard 1956.

²¹ Σ. Γ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Β'*, Αθήνα 1990, 536.

²² „Αδύνατον γαρ δύο νοερά και θελητικά εν τω άμα κατοικείν, ίνα μη το έτερον κατά του ετέρου αντιστρατεύεται δια της οικείας θελήσεως και ενεργείας. Ουκούν ου ψυχής ανθρωπίνης επελάβετο ο Λόγος, αλλά μόνον σπέρματος Αβραάμ, τον γαρ του σώματος Ιησού ναόν προδιέγραψεν ο άψυχος και άνους και αθελής του Σολομώντος ναός“ *Περί ενώσεως*, fragment 2.

²³ Β. Ι. Φειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήνα 1992, 585.

²⁴ „Σύνθεσιν Θεού προς σώμα ανθρωπίνον“ Fragment 119.

Значи, во согласност со Аполинариј, Божјото Словото станало нецелосен човек, односно примило плот без ипостас. Но, свети Григориј Богослов вели: „Она што не е примено, не е исцелено, а со она со што се соедини Бог, тоа се спасува“²⁵. Во согласност со наведениот извадок, штом Словото при вочовечувањето не примило човечки ум, тогаш умот останува неисцелен²⁶.

Аполинариј сметал дека во човечкиот ум се темели првородниот грев. Така, за време на вочовечувањето на Синот Божји, неговото место го зазема Божјото Слово. Словото претставува архетип за сите умови и слова, кои се создадени по образ на Божјото Слово. На овој начин, Аполинариј верувал дека на овој начин се запазува безгрешноста на Спасителот и истовремено се избегнувало разделувањето на природите во лицето на Христос. Но, вака не се обезбедувало постигнувањето на спасението на човекот.

Како што вели свети Григориј Ниски во „Приговорот кон Аполинариевото учење“²⁷, на овој начин, Исус Христос, Владиката на ангелите се изедначува со бестелесната природа на ангелите. Христос за да ја спаси човечката природа требало целосно да ја прими. Свети Григориј Ниски вели дека со тоа што божеството се скрило под покривката на нашата природа, животот се населил заедно со смртта, во темнината се појавила светлина, за со животот и светлината да ги уништи нивните спротивности²⁸. Следствено, Словото станало плот (ум – душа – дух) за да ја придвижи нашата плот кон Духот, бидејќи внатре во човечкото тело учествувал и во плотта и во крвта²⁹.

Значи, само со примање на целосното човештво (човечка природа) од страна на Словото Божјо, човекот ќе се обнови и ќе се врати во почетното достоинство (εὐκληρίαν)³⁰. Од своја страна, пак, учењето на Аполинариј водело кон теорија која го оставала човекот мртов. Ако Словото примило само човечка плот без умот, без делот кој го иницирал падот на човекот и го управува целиот човек, резултатот е да се

²⁵ „Το γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον ὁ δε ἦν ὡται τῷ Θεῷ, τούτο καὶ σώζεται“
Григориј Назијанзин, *Επιστολή 101 - Προς Κληδόσιον*, PG 37, 181.

²⁶ Σ. Γ. Παπαδοπούλου, *Πατρολογία Β΄*, Αθήνα 1990, 536.

²⁷ Григориј Нύσσης, *Αντιρρητικό προς τα Απολλινάριον*, PG 65, 1180 A, B.

²⁸ Григориј Нύσσης, *Λόγος Κατηχητικός ο μέγας*, PG ME' 64D et seq.

²⁹ Григориј Нύσσης, 'Πρὸς Εὐνόμιον Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι', in W. Jaeger (ed.), *Gregorii Nysseni opera*, vol. 2, Leiden 1958, 65.

³⁰ Григориј Нύσσης, *Περὶ τοῦ τι τὸ χριστιανὸν ὄνομα*, PG 66, 244 C-D.

спаси само плотта која се соединила со Бога, а умот на човекот останува неисцелен. Така, Христос не бил целосен човек, туку сличен на човек, деформација на нашата природа. На крајот на краиштата, за да се спаси човекот, потребно е тоа што карактеристично го кажува свети Григориј Ниски: „Бидејќи преку непослушноста на човекот, смртта (влезе, затоа преку послушноста на вториот човек) беше отстранета. Затоа стана послушен до самата смрт, за преку послушноста да се исцели од беззаконието (на непослушноста)... човечката природа соединета со Господ се соиздигна со божеството, а она што се вознесе се издигна од смирениот“³¹.

– Кирилово разбирање на фразата

Пред судирот со Несториј, свети Кирил ја формирал својата Христологија главно под влијание на учењето на Кападокиските отци, а особено на свети Атанасиј Велики. Така, иако свети Кирил учи дека „исповедаме еден и единствен Син и Господ Исус Христос, како што едногласно од сите бевме научени, совршен во божеството и совршен во човештвото, вистински Бог и вистински човек, од душа, ум и тело, едносуштен на Отецот според божеството и едносуштен на нас според човештвото, во сè ист со нас, освен во гревот“³², сепак често ја користи и Аполинариевата фраза „едната воплотена природа на Бога Слово“, без притоа да го прифаќа зловерието на Аполинариј. Оваа фраза постоела во „Исповедањето на верата“ на Аполинариј упатено до императорот Јовијан, кое лажно му се припишувало на свети Атанасиј Велики. Со оваа фраза, свети Кирил подразбира „една воплотена личност“. Прифаќал дека со зборот „плот“ се подразбира целосната човечка природа (тело и душа) на Христос, а не само дел од човечката природа, како што тврдел Аполинариј³³.

³¹ „Επειδή γὰρ δια τῆς παρακοῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ θάνατος (εἰσήλθε, τούτου χάριν δια τῆς ὑπακοῆς τοῦ δευτέρου ἀνθρώπου) ἐξοικίζεται. Δια τούτο ὑπήκοος μέχρι θανάτου γίνεται, ἵνα δια μὲν τῆς ὑπακοῆς (το ἐκ τῆς παρακοῆς) θεραπεύση πλημέλλημα ... ἐνωθήσα γὰρ τῷ Κυρίῳ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις συνεπαίρεται τῇ θεότητι καὶ τὸ ὑψούμενον ἐκεῖνό ἐστι τὸ ἐκ τοῦ ταπεινοῦ ἐπαιρόμενον“ PG 45, 1165B-C.

³² „ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖν Υἱὸν καὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸ συμφώνως ἅπαντες ἐκδιδάσκομεν, τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, θεὸν ἀληθῶς καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς τὸν αὐτὸν, ἐκ ψυχῆς, λογικῆς καὶ σώματος ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον τὸν αὐτὸν ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὅμοιον ἡμῖν, χωρὶς ἀμαρτίας“ *Ὅρος Χαλκηδόνος*, Mansi VII, 108 et seq.

³³ В. I. Фειδά, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήνα 1990, 600.

За да покаже дека во личноста на Христос се соединиле човечката и божествената природа, „во едниот Христос и Син од две совршени нешта – божеството и човештвото“³⁴, го користи примерот на човекот кој е составен од тело и душа, но со соединувањето станува една природа.

Господ Исус Христос станал совршен човек, но без склоност кон грев, поради Неговото бессемено зачнување. „А Словото Божјо кога стана човек, имаше света плот, но иста со нашата плот, и вистински пресвето воплотување“³⁵. На друго, пак, место наведува дека иако беше совршен човек, не носеше ни трага од грев, „бидејќи беше Бог воплотен бессемено, само формално беше слободен во поглед на доброто и злото што е во луѓето“³⁶.

Значи свештениот Кирил прифаќа дека човечката природа на Христос е совршена, со тело и душа, па затоа Го нарекува „едносуштен на нас“³⁷ по природа. Секако, ова соединување е вистинско „ипостасно соединување“, „природна ипостасна заедница“, а не „доброволно соединување на личности“, како што тврдел Несториј³⁸. Совршената човечка природа на Христос се гледа преку различни извадоци од делата на свети Кирил: „одушевена плот, словесна душа соединувајќи го со себе Словото по ипостас, неискажлив и неопислив стана за човекот и стана Син човечки, не само по желба или волја. ... не губејќи ништо од природите при соединувањето. Извршувајќи го така... соединувачкото единство“³⁹. Единствено примајќи ја целосната човечка природа (душа, тело и ум), Христос можел да ја обнови, бидејќи ќе му го дадел

³⁴ „εις ένα Χριστόν και Υιόν εκ δυοίν τελείον θεότητός τε και ανθρωπότητος“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Γλαφυρά, βιβλίο 6*, PG 69, 297.

³⁵ „Ο δε γε του Θεού Λόγος γενόμενος άνθρωπος αγίαν είχε τη σάρκα και πανάγιον αληθώς και εν ομοιώσει μεν της ημετέρας σαρκός ... σαρκώσεως.“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Υπόμνημα εις το κατά Λουκάν Ευαγγέλιον*, PG 72, 489 D.

³⁶ „επειδή γαρ Θεός ην απορρήτως σεσαρκωμένος, μόνος ήδει το αγαθόν και πονηρίας της εν ανθρώποις ελεύθερος ην“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Υπόμνημα εις το κατά Λουκάν Ευαγγέλιον*, PG 72, 493 C.

³⁷ „ομοούσιο ημίν“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Θησαυρός*, 11, PG 75, 136.

³⁸ Π. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία, τόμος Δ΄*, Θεσσαλονίκη 1989, 371.

³⁹ „σάρκα εμπυχωμένην ψυχή λογική ενώσας ο Λόγος εαυτώ καθ' υπόστασιν, αφράστως τε και απερινόητως γέγονεν άνθρωπος και κεχημάτικεν Υιος ανθρώπου, ου κατά θέλησιν μόνη, η ευδοκία. ... ου ως της των φύσεων διαφοράς ανηρημένης δια την ένωσιν. αποτελεσασών δε μάλλον... προς ενότητα συνδρομής“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Επιστολή 4 - Προς Νεστόριον*, PG 77, 45C.

на умот своето архетипно место, кое го имал пред да се помрачи од првородниот грев.

Проблемот на свети Кирил е што не ги користи јасно термините „природа“, „ипостас“ и „лице“. Ги поистоветува до таков степен, што многупати ја заменува нивната употреба: „Затоа, разбирајќи го кажаното за начинот на вочовечување гледаме дека две природи се собраа заедно и се соединија неразделно, неслеано и неизменливо... но, по соединувањето не ги делиме природите, туку зборуваме за еден Син, и како што рекоа отците, за едната воплотена природа на Словоето...“⁴⁰. Овде е јасно поистоветувањето на термините „природа“ и „лице“ и со тоа се исклучува секаков сомнеж за постоење на какво било монофизитство кај свети Кирил. Од друга страна, и самиот свет отец покажува дека по соединувањето во личноста на Христос постојат две природи, „зашто како што е совршено во божеството, така е и во човештвото“⁴¹. Се подразбира дека како вистински човек, Исус бил без грев⁴².

Велејќи „една природа“, свети Кирил мисли на божествената природа на Христос, која ја примила човечката природа совршена и целосна „но без ипостас“, која се соединила со ипостаста на Божјото Слово; „од целосната ипостас на Бога Словоето, а не поради човештвото кое [исто така] го имаше целосно, од таа причина еден е Христос, кој е Бог, а исто и човек“⁴³.

Како одговор на оние кои, повикувајќи се на користената фраза од Аполинариј, тврделе дека свети Кирил имал аполинаристички ставови, тој одговарал дека Аполинариј бил луд; иако ја отфрлил теоријата на Аполинариј, тој сепак ја користел фразата погрешно припишувана на свети Атанасиј Велики, која всушност му припаѓала на Лаодикискиот епископ. Така, тој забележува впечатливо: „иако прими плот

⁴⁰ „Εννοούντες τοίνυν, ως έφην της ενανθρωπήσεως τον τρόπον, ορώμεν ότι δύο φύσεις συνήλθον αλλήλαις καθ' ένωσιν αδιάσπαστον ασυγχύτως και ατρέπτως ... μετά μεν τοι την ένωσιν ου διαιρούμεν τας φύσεις, αλλ' ένα φαμέν Υιόν, και, ως οι πατέρες ειρήκασιν, μίαν φύσιν του Θεού Λόγου σεσαρκωμένη ...“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Επιστολή προς Σούκενσο Διοκαισαρείας*, PG 77, 229-233.

⁴¹ „ώσπερ εν θεότητι τέλειος, ούτω και εν ανθρωπότητι“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Επιστολή 46Γ*, PG 77, 624B.

⁴² Μ. Φαράντου, *Χριστολογία - το ενυπόστατον τ. 1*, Αθήναι 1972, 44.

⁴³ „εκ τελείας υποστάσεως του Θεού Λόγου και μην εξ ανθρωπότητος τελείως εχούσης κατά τον ίδιον λόγος εις Χριστός, ο αυτός υπάρχων εν ταυτώ Θεός τε όμου και άνθρωπος.“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Σχόλια περί της ενανθρωπήσεως του Μονογενούς 8*, PG 75, 1377.

и крв заради нас, тој е вистински Бог и Слово и помазан Син човечки, не бездушен, ниту таков кој прими бесловесно тело, како што вели лудиот еретик Аполинариј; но и понатака остана Бог⁴⁴, „...а за догмите, пак, на Аполинариј не треба ни воопшто да зборуваме ... треба да се згрозиме“ и „бидејќи некои нè вплеткуваат во Аполинариевото вероисповедание и велат ... едната воплотена природа на Бога Слово⁴⁵.

Но, постојат некои извадоци од делата на свештениот Кирил, кои можат да бидат толкувани како монофизитски или дури и како аполинаристички, „Словото се смеша од двете и како што прими од споменатите ... беше на средината од двете кои ги имаше“⁴⁶. Глаголот „смеша“ (κεκέρασται) може да значи и асимилација. Не треба да се заборава дека термините „мешање“ (κράσις) и „се меша“ (κεράννυμι) најпрво ги користат Кападокијците. Но, во своето толкување на Евангелието според Лука, свети Кирил вели: „Како вистински човек избегнува славословија, а како Бог е воспеван и ги прифаќа богодоличните пофалби од децата...“⁴⁷. На друго, пак, место во истото дело, забележува „дека како вистински Бог, Слово⁴⁸, недопирливо според суштината на Бог и Отецот, постоејќи и по форма еднаков со него, стана плот, што значи целосен човек, не отстапувајќи од божествените достоинства, туку остана она што беше секогаш и беше Бог ... а негов [на човекот], пак, Син по плот“⁴⁸.

Со целото свое правилно учење, свети Кирил Александриски успева да покаже дека вочовеченото Слово влегува во битието на

⁴⁴ „ει γαρ και επελάβετο σαρκός δι' ημάς και αίματο, Θεός ων και Λόγος, και κεχηματίκεν Υιος ανθρώπου, ουκ άψυχον, ουδέ άνουον σώμα λαβών, καθά φησιν ο φρενοβλαβής και αιρετικός Απολινάριος. αλλά έμεινε και ούτω Θεός“ PG 77, 984.

⁴⁵ „...των δε Απολλιναρίου δογματων ουδεις παντελώς ημίν ο λόγος ... αποστρέφεται χρή“ и „επειδή δε τινες επιπέκουσιν ημίν τους Απολλιναρίου δόξας και φασιν ... μία φύσης του Θεού Λόγου σεσαρκωμένην.“ PG 77, 232.

⁴⁶ „κεκέρασται γαρ εξ αμφοίν ο λόγος και καθάπερ τη εν τοις ανωτέρω διεληφότες ... μέσης ώσπερ τινά χώραν επέχων.“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εις το κατά Ιωάννην ευαγγέλιον*, PG 72, 514C.

⁴⁷ „Άνθρωπος ων άνέχη δοξολογούμενος και ως Θεός υμνούμενος και τας Θεώ πρεπούσας ευφημίας δέχη παρά των παιδων...“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εις το κατά Λουκάν*, PG 72, 377B,C.

⁴⁸ „...ότι Θεός ων ο Λόγος και εξ αυτής αναφύς της ουσίας του Θεού και Πατρός, και εν μορφη και ισότητι προς αυτόν υπάρχων, γέγονε σαρξ, τουτέστι τέλειος άνθρωπος, ουκ εκβεβηκώς των θείων αξιωμάτων, μεμενηκώς δε μάλλον, εν οίς ην αεί, και Θεός υπάρχων ... υιος δε αυτού κατά σάρκα“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εις το κατά Λουκάν*, PG 72, 893B

паднатиот човек и го преобразува во обновен човек – „Ние станавме како Него, бидејќи Тој стана како нас“⁴⁹. „Бидејќи стана човек за секо-го од нас, повторно, не е сликовито она што е кажано за домостројот со плотта и за потребните мерки за истоштувањето, ... за да не прати директно во својата слава и совршенство“⁵⁰. Овде истоштувањето се случува без да ѝ наштети на божествената природа, а за да го доведе човекот од истоштување во неговата слава. Подолу, пак, изјавува дека Христос стана совршен човек за да може како Бог да ја издигне човечката плот: „Го видовме Бога Слово то кое е во облик на Бога и Отецот, заради нас стана човек сопрестолниот со Отецот, со нас, или поточно во наш вид, за нас да не сообрази со Себе, не зарадува со убавината на своето божество, иако умствен и духовен ...така го облекоме и образот на небесниот“⁵¹.

Значи, за свети Кирил, имајќи целосна божествена природа и целосна човечка природа, Христос е единствениот Спасител на човечкиот род, Месијата кој го обновува човекот и го ослободува од страдањето, смртта и гевот.

Иако на почетокот Аполинариј го гради своето богословие на основа на символот на Првиот вселенски собор во Никеа и учењето на свети Атанасиј, во продолжение ја гради својата христолошка мисла пренагласувајќи го божественото и исклучувајќи ја словесната душа од воплотувањето. Но, така, всушност, ја осакатил потполноста на човечката природа на Христос. Од ваквото размислување произлегува дека Христос е совршен Бог, но не и совршен човек. Како последица на тоа во личноста Христова не се издигнува целиот човечки род. Ова се случува, бидејќи умот во кој е утврден гевот, не се враќа во својата првобитна состојба, бидејќи не се соединува со божественото и продолжува да биде склон кон гевот.

⁴⁹ „Γεγόναμεν κατ’αυτόν ημείς, επειδή γέγονε καθ’ ημάς αυτός“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εις Ματθαίον*, 24, 36. PG 72, 244.

⁵⁰ „Επειδή και καθείς εαυτόν εκ τοις καθ ημάς κεχηρημάτικεν άνθρωπος, διαλέγεται πάλιν ουκ απεικότως τη μετά σαρκός οικονομία και τας πρεπούσας τοις της κενώσεως μέτροις ... ευθύς εις την εαυτού δόξαν και υπεροχήν“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εις το κατά Λουκάν*, PG 72, 672C.

⁵¹ „Είδομεν τον εν μορφή του Θεού και Πατρός Θεόν Λόγον, δι’ ημάς γενόμενον άνθρωπον τον ομόθρονον τω Πατρί, μεθ’ ημών, ήγουν εν είδει τω καθ’ ημάς, ίνα ημάς εαυτώ συμμόρφους αποτελέσει, δι’αγιασμού και δικαιοσύνης, εγχαράτων ημίν το της εαυτού θεότητος κάλλος, νοητώς δηλονότι και πνευματικών ... ούτω φορέσαμεν και την εικόνα του επουρανίου“ Κυρίλλου Αλεξανδρείας, *Εις το κατά Λουκάν*, PG 72, 672D.

Аполинаристите, со цел да ги сочуваат творбите на својот водач, кои заради неговото осудување биле изгубени, почнале да составуваат псевдоепиграфи. Така, многу аполинаристички творби се сочувани под имињата на свети Атанасиј Велики (пр. За воплотувањето и дека еден е Христос), свети Григориј Неокесариски и Јулиј папа Римски.

Поради ваквиот фалсификат, многумина подоцнежни александриски теолози поддржувале ставови на Аполинариј, кои ги сметале за ставови на православни отци. Таков е случајот и со свети Кирил Александриски кој ја користел фразата „едната воплотена природа на Бога Слово“ како фраза на свети Атанасиј Александриски. Постојат и мислења дека свети Кирил намерно се обидел на оваа фраза на Аполинариј да ѝ даде православно толкување, се цел да ја заштити и оправда богословската мисла создавана во Александрија и да ѝ даде православен призив.

Во секој случај, свети Кирил не ѝ го дал на оваа фраза значењето кое ѝ го давал Аполинариј врз основа на трихотомната неоплатонистичка мисла. Александрискиот отец подразбирал дека Христос е едно лице со две совршени природи, божествена и човечка, отфрлајќи секаков вид на монофизитство. Така, единствено како совршен Бог и човек, Исус Христос може да го спаси човекот од смртта и гревот, и одново да го помири со Бога – нешто во што потфрлил првиот Адам.

Viktor Nedeski

“ONE INCARNATE NATURE OF THE WORD” - FROM APOLLINARIUS OF LAODICEA TO ST. CYRIL OF ALEXANDRIA

Summary

Immediately after the First Ecumenical Council (325 A. D.), the question of the completeness of the human nature of Jesus Christ was raised by the Arian Anomians, who claimed that the Word of God received only a “soulless body,” that is, that it took the place of the soul in man. Apollinarius of Laodicea tried to answer the question of the completeness of the human nature of the Lord Jesus Christ.

The phrase of Apollinarius is characteristic: “one incarnate nature of the Word” which is stated in his confession to Jovian. This phrase is widely used by St. Cyril of Alexandria, who, according to most scholars,

considered it a phrase of St. Athanasius the Great. St. Cyril gives an Orthodox interpretation to this controversial phrase, freeing it from any apollinaristic teaching.

The Alexandrian father meant that Christ was one person with two perfect natures, divine and human, rejecting all forms of monophysitism. Thus, only as a perfect God and man, Jesus Christ can save man from death and sin and reconcile him with God - something that the first Adam failed to do.